

Κεφάλαιο 3

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία ανάμεσα στον ισλαμικό και το δυτικοευρωπαϊκό κόσμο (8ος – 9ος αιώνας)

Τον 8ο και τον 9ο αιώνα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αντιμετώπισε προβλήματα στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Στο εσωτερικό ξέσπασε η **Εικονομαχία**, μια θρησκευτική αρχικά διαμάχη που στη συνέχεια έγινε σημαντική κοινωνική και πολιτική σύγκρουση. Στο εξωτερικό αντιμετώπισε επιθέσεις από το **Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο** στις ανατολικές και από το **Βουλγαρικό Χανάτο** στις βόρειες περιοχές της. Επίσης, περιορίστηκαν σημαντικά τα εδάφη της στην Ιταλική χερσόνησο. Την ίδια εποχή στη δυτική Ευρώπη δημιουργήθηκε η **Αυτοκρατορία των Καρολιδών**.

Για τις πηγές σχετικά με τον αραβοϊσλαμικό κόσμο και τη χριστιανική δυτική Ευρώπη μιλήσαμε στις σ. 34 και 40.

Μια βασική πηγή για τη βυζαντινή ιστορία αυτή την περίοδο είναι η *Χρονογραφία* του **Θεοφάνη**. Ο Θεοφάνης ήταν εικονολάτρης και παρουσιάζει τα πράγματα από την πλευρά των εικονολατρών. Δε σώζονται πολλά έργα από εικονομάχους συγγραφείς, γιατί τα κατέστρεψαν οι εικονολάτρες, που ήταν τελικά οι νικητές. Πληροφορίες παίρνουμε ακόμη από πρακτικά εκκλησιαστικών συνόδων, επιστολές και νομοθετικά κείμενα.

A. Μεταρρυθμίσεις στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Από τα μέσα του 6ου μέχρι τα μέσα του 8ου αιώνα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία έκανε πολλούς πολέμους, έχασε πολλά εδάφη, αρκετές πόλεις της καταστράφηκαν και ο πληθυσμός τους λιγόστεψε. Για να ξεπεράσουν τα προβλήματα αυτά οι βυζαντινοί αυτοκράτορες έκαναν αλλαγές στη **διοίκηση**, την **οικονομία** και τη **νομοθεσία**. Τα μέτρα που πήραν βοήθησαν το βυζαντινό κράτος να ξεπεράσει την κρίση και έβαλαν τις βάσεις για την ακμή του στους επόμενους αιώνες (9ος – 11ος).

Την εποχή αυτή τα πρώτα μεγάλα θέματα χωρίζονται σε περισσότερα, πιο μικρά. Έτσι, βελτιώνεται η διοίκηση, η φορολογία και η άμυνα.

Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες την εποχή αυτή παίρνουν νέα **οικονομικά μέτρα**: φορολογούν την Εκκλησία και τα μοναστήρια και απαγορεύουν την τοκογλυφία.

Αλλαγές έγιναν και στη **νομοθεσία**. Το νέο νομοθετικό έργο του 8ου αιώνα είναι η **Εκλογή Νόμων** του Λέοντα του Γ' (717–741). Η νομοθεσία έγινε πιο απλή και καταργήθηκαν παλιοί νόμοι που ήταν πια ξεπερασμένοι.

Μετά τις αραβικές κατακτήσεις η εμπορική δύναμη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μειώθηκε και η οικονομία της αποδυναμώθηκε. Πολλά λιμάνια του βυζαντινού κράτους πέρασαν στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο. Εξαιρέση αποτελούσε η Κύπρος: για 300 σχεδόν χρόνια (688–965) την εξουσία μοιράζονταν το Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο και η Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

B. Εσωτερικές συγκρούσεις στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία Η Εικονομαχία

3.1

Πολλοί λαϊκοί και κληρικοί πίστευαν ότι οι εικόνες και τα ιερά λείψανα ήταν θαυματουργά. Μικρογραφία που εικονίζει στρατόπεδο. Στο κέντρο ένας ιερέας μαζί με στρατιώτες που γονατίζουν και προσκυνούν μια λειψανοθήκη (σκεύος που περιέχει λείψανα αγίων). 12ος αιώνας, Μαδρίτη (Ισπανία), Εθνική Βιβλιοθήκη.

Εικονομαχία (μάχη για τις εικόνες) ονομάζεται η θρησκευτική σύγκρουση που ξέσπασε την περίοδο **726–843** στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Αρχικά η Εικονομαχία ήταν μια διαμάχη για το αν πρέπει να λατρεύονται οι εικόνες και πώς έπρεπε να γίνεται αυτό. Από τη διαμάχη αυτή γεννήθηκε όμως μια μεγάλη κοινωνική αναστάτωση με σοβαρές συνέπειες.

Στις αρχές του 8ου αιώνα πολλοί χριστιανοί λάτρευαν με υπερβολικό τρόπο τις εικόνες και τα λείψανα των αγίων. Κάποιοι όμως πίστευαν ότι με τη λατρεία των εικόνων επέστρεφε η ειδωλολατρία. Η βυζαντινή κοινωνία χωρίστηκε σε δύο αντίπαλες παρατάξεις: τους **εικονόφιλους (εικονολάτρεις)** και τους **εικονομάχους**. Η καθεμία είχε τα δικά της **θεολογικά επιχειρήματα** και απέρριπτε τις απόψεις της άλλης. Τους εικονολάτρεις υποστήριζαν και οι πάπες της Ρώμης. Για περισσότερο από έναν αιώνα άλλοτε επικρατούσαν οι εικονομάχοι και άλλοτε οι εικονόφιλοι.

Εικονόφιλοι ή εικονολάτρεις
δέχονται τη λατρεία των
εικόνων

Εικονομάχοι
είναι αντίθετοι και απορρίπτουν
τη λατρεία των εικόνων

Η Εικονομαχία είχε δύο φάσεις.

Πρώτη φάση της Εικονομαχίας (726–787)

- 726** Ο βυζαντινός αυτοκράτορας **Λέων Γ΄** παίρνει τα πρώτα μέτρα ενάντια στους εικονολάτρεις. Έτσι όμως δυσαρεστεί πολλούς υπηκόους του.
- 741–775** Ο **Κωνσταντίνος Ε΄** (741–775) στρέφεται κυρίως ενάντια στους **μοναχούς**. Οι εικονομαχικές ιδέες γίνονται η επίσημη άποψη της Εκκλησίας και του κράτους.
- 775–780** Ο **Λέων Δ΄** (775–780) σταματά τις διώξεις ενάντια στους μοναχούς και τις εικόνες.
- 787** Η **Ειρήνη η Αθηναία**, όταν ήταν αυτοκράτορας ο γιος της Κωνσταντίνος ΣΤ΄ (780–790), συγκαλεί την **Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο**, με την οποία ξεκαθάρισε ότι οι χριστιανοί πρέπει να προσκυνούν τα πρόσωπα που εικονίζονται και όχι την ίδια την εικόνα.

Μικρογραφία που εικονίζει εικονομάχους να καλύπτουν μια εικόνα του Χριστού με ασβέστη. 9ος αιώνας, Μόσχα (Ρωσία), Κρατικό Ιστορικό Μουσείο.

3.3

Μικρογραφία με την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο. 11ος αιώνας, Βατικανό, Αποστολική Βιβλιοθήκη του Βατικανού.

3.2

Δεύτερη φάση της Εικονομαχίας (815–843)

815 Ο Λέων Ε΄ (813–820) συγκαλεί σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη. Οι εικονομαχικές ιδέες γίνονται και πάλι επίσημη άποψη της Εκκλησίας και του κράτους.

843 Νέα σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη. Η Εικονομαχία σταματάει οριστικά. Οι εικόνες γίνονται ξανά αποδεκτές στη χριστιανική λατρεία.

3.4

Μικρογραφία με πρόσωπα από τη σύνοδο του 815 στην Κωνσταντινούπολη. Εικονίζεται ο αυτοκράτορας Λέων Ε΄, 9ος αιώνας, Άγιο Όρος, Μονή Παντοκράτορος.

Σελίδα από χειρόγραφο του 9ου αιώνα. Περιέχει έργα του θεολόγου Ιωάννη Δαμασκηνού (675–754 περίπου), που ήταν ο βασικός υποστηρικτής των εικόνων και ένας από τους πιο σημαντικούς συγγραφείς αυτή την περίοδο. Μεταξύ 820–835, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

3.5

Οι αιτίες και οι συνέπειες της Εικονομαχίας

Όπως είπαμε, η Εικονομαχία ξεκίνησε ως θρησκευτική διαμάχη και συνεχίστηκε ως σοβαρή πολιτική και κοινωνική σύγκρουση.

3.6

Η εσωτερική διακόσμηση από εκκλησία την εποχή της Εικονομαχίας. Κυριαρχούν τα γεωμετρικά σχέδια. 8ος αιώνας, Γκέρεμε, Καππαδοκία (Τουρκία).

Οι ιστορικοί αναζητούν τους πραγματικούς λόγους που οδήγησαν στην Εικονομαχία. Άλλοι πιστεύουν ότι οι εικονομάχοι αυτοκράτορες ήθελαν να αλλάξουν την κοινωνία και να μειώσουν τη δύναμη των μοναστηριών. Άλλοι πιστεύουν ότι οι εικονομάχοι επηρεάστηκαν από το ισλάμ, που απαγορεύει να εικονίζεται ο Θεός και τα ιερά πρόσωπα. Όλοι πάντως συμφωνούν ότι οι εικονομάχοι αυτοκράτορες υποστήριζαν πως η πολιτική εξουσία έπρεπε να ελέγχει την Εκκλησία και όχι το αντίθετο.

Η Εικονομαχία ξέσπασε σε μια περίοδο που η Βυζαντινή Αυτοκρατορία άρχισε να ξεπερνά τις στρατιωτικές ήττες του 7ου αιώνα. Τότε οι αυτοκράτορες μπορούσαν να ασχοληθούν με τα εσωτερικά προβλήματα και να αυξήσουν την εξουσία τους.

Στην Εικονομαχία νικητής ήταν η αυτοκρατορική εξουσία. Στους επόμενους αιώνες, ο βυζαντινός αυτοκράτορας ελέγχει την Εκκλησία όλο και περισσότερο. Επίσης, η πνευματική ζωή στο βυζαντινό κράτος γίνεται περισσότερο κοσμική: δεν ασχολείται μόνο με θρησκευτικά ζητήματα, αλλά αρχίζει να δίνει και πάλι σημασία στις επιστήμες και τα γράμματα.

Η Εικονομαχία επηρέασε και τη βυζαντινή τέχνη. Πολλά θρησκευτικά ζωγραφικά έργα (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, ξύλινες εικόνες) καταστράφηκαν. Οι εικονομάχοι διακοσμούσαν τις εκκλησίες με σταυρούς, λουλούδια, γεωμετρικά σχέδια, ζώα κτλ.

3.7

Σελίδα από χειρόγραφο με τα Ιατρικά του Διοσκουρίδη. Τέλη 8ου – αρχές 9ου αιώνα, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

3.8

Ο αρχάγγελος Γαβριήλ σε τοιχογραφία από την εκκλησία της Σάντα Μαρία Αντίκα στη Ρώμη (Ιταλία). Πολλοί εικονολάτρες, για ν' αποφύγουν τις διώξεις πήγαν στην Ιταλική χερσόνησο. Εκεί σώθηκαν έργα που δείχνουν ότι η καλλιτεχνική παράδοση συνεχίστηκε. 7ος – 8ος αιώνας.

3.9

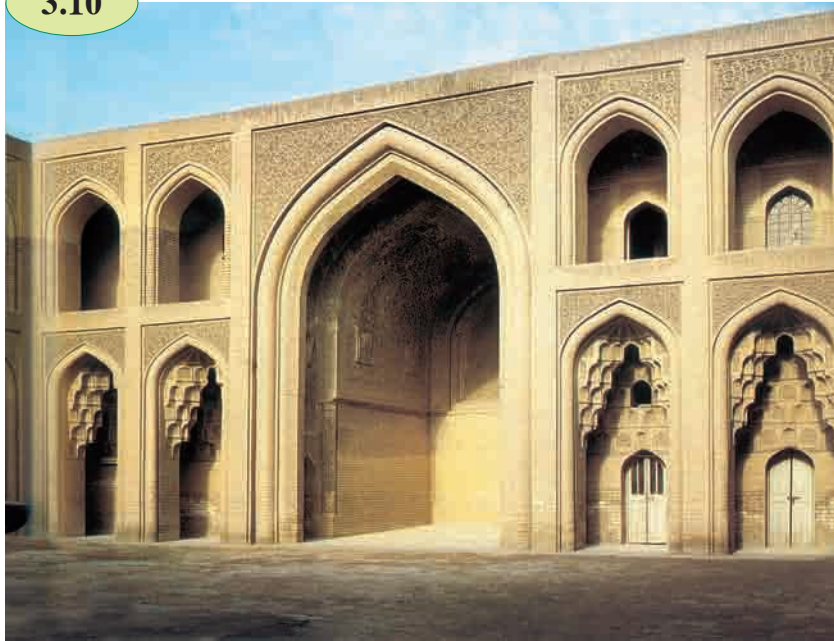

Ψηφιδωτό του 8ου αιώνα: ο άγγελος αριστερά καταστράφηκε πιθανόν στη διάρκεια της Εικονομαχίας. Κύπρος, εκκλησία Παναγίας της Αγγελόκτιστης.

Γ. Το Χαλιφάτο των Αβασιδών και η ακμή του αραβοϊσλαμικού κόσμου

Το 750 την εξουσία στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο πήραν οι **Αβασίδες**. Η διοίκηση στο **Χαλιφάτο των Αβασιδών** επηρεάστηκε πολύ από τους θεσμούς που υπήρχαν παλιότερα στο Βασίλειο των Σασανιδών. Η εξουσία περνάει σιγά σιγά από τους Άραβες και σε άλλους μουσουλμάνους. Από τον 9ο αιώνα ο χαλίφης αρχίζει να χάνει τις πολιτικές και στρατιωτικές εξουσίες του και περιορίζεται στις θρησκευτικές. Παράλληλα ο αραβοϊσλαμικός κόσμος αρχίζει να χωρίζεται σε πολλά μουσουλμανικά κράτη. Αυτή την περίοδο η αραβοϊσλαμική κοινωνία αλλάζει: οι μουσουλμάνοι είναι πια περισσότεροι από όσους πιστεύουν σε άλλες θρησκείες. Από τον 9ο αιώνα και μετά το εμπόριο και η βιοτεχνία αναπτύσσονται και ακμάζουν τα γράμματα, οι επιστήμες και οι τέχνες.

3.10

Το παλάτι των Αβασιδών στη Βαγδάτη. 1179, Βαγδάτη (Ιράκ).

Την εποχή των Αβασιδών σταμάτησαν οι μουσουλμανικές κατακτήσεις. Το κέντρο του Χαλιφάτου μεταφέρθηκε στη Μεσοποταμία, που από τον καιρό της αραβικής κατάκτησης και μετά ονομαζόταν **Ιράκ**. Εκεί, πάνω στον ποταμό Τίγρη, οι Αβασίδες ίδρυσαν τη νέα πρωτεύουσα τους, τη **Βαγδάτη** (762). Η Βαγδάτη μεγάλωσε πολύ γρήγορα. Στις αρχές του 9ου αιώνα ήταν μια από τις **μεγαλύτερες πόλεις** στον κόσμο.

3.11

Γυάλινο κύπελλο από φυσικό γυαλί. 8ος – 9ος αιώνας, Νέα Υόρκη (ΗΠΑ), Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης.

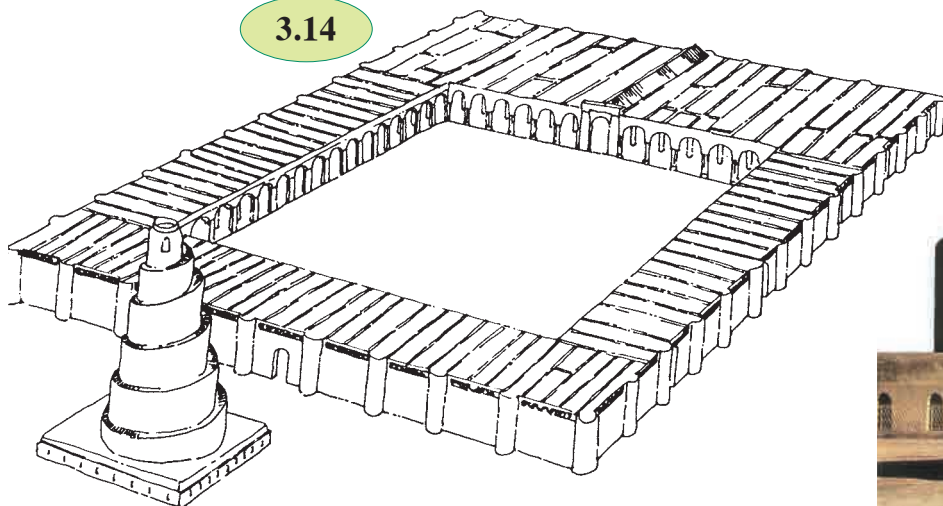
3.12

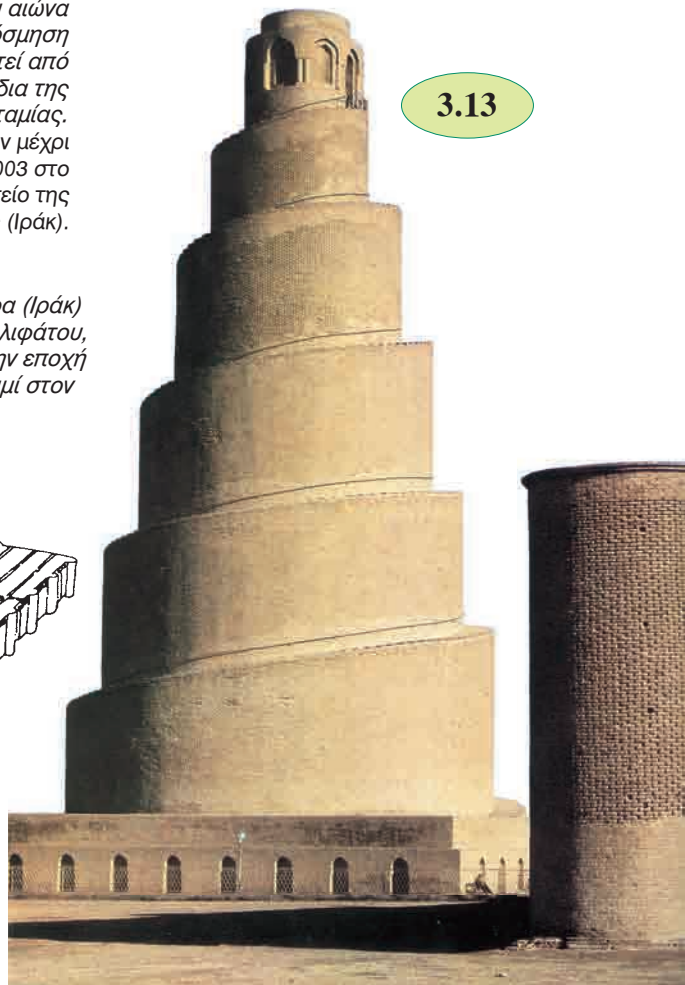
Πήλινη υδρία (αγγείο για μεταφορά νερού) του 8ου – 9ου αιώνα από το Ιράκ. Η διακόσμηση έχει επηρεαστεί από παρόμοια αρχαία σχέδια της Μεσοποταμίας. Η υδρία βρισκόταν μέχρι την άνοιξη του 2003 στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Βαγδάτης (Ιράκ).

Σχεδιαστική αναπαράσταση του Μεγάλου Τζαμιού στη Σαμάρρα (Ιράκ) με το μιναρέ του. Η Σαμάρρα ήταν μια νέα πρωτεύουσα του Χαλιφάτου, που ίδρυσαν οι Αβασίδες χαλίφηδες βόρεια της Βαγδάτης. Την εποχή εκείνη το Μεγάλο Τζαμί της Σαμάρρας ήταν το μεγαλύτερο τζαμί στον αραβοϊσλαμικό κόσμο. Μεταξύ 848–852.

3.14

3.13

Οι Αβασίδες άφησαν και μουσουλμάνους που δεν ήταν Άραβες να γίνουν ανώτεροι αξιωματούχοι και να μπουν στο στρατό. Οι περισσότεροι ανώτεροι αξιωματούχοι, όπως οι **βεζήρηδες**, ήταν Πέρσες. Αυτοί κυβερνούσαν το κράτος στο όνομα του χαλίφη και είχαν μεγάλες εξουσίες. Οι Αβασίδες οργάνωσαν και τη δικαστική εξουσία. Οι δικαστές ονομάζονταν **καδήδες**.

Τον 9ο αιώνα στο Χαλιφάτο των Αβασιδών η **γη** χωριζόταν σε **τρεις κατηγορίες**:

Γη που ήταν **ιδιόκτητη**. Ο ιδιοκτήτης πλήρωνε στο κράτος τη δεκάτη.

Γη που ανήκε στο χαλίφη ή σε μουσουλμανικά θρησκευτικά ιδρύματα, τα **βακούφια**. Οι διαχειριστές της δεν πλήρωναν φόρο.

Γη **κρατική**, που δινόταν με νοίκι σε ιδιώτες ή αξιωματούχους.

3.15

Μικρογραφία που εικονίζει τους κατοίκους σε ένα χωριό. Περίπου 1237, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

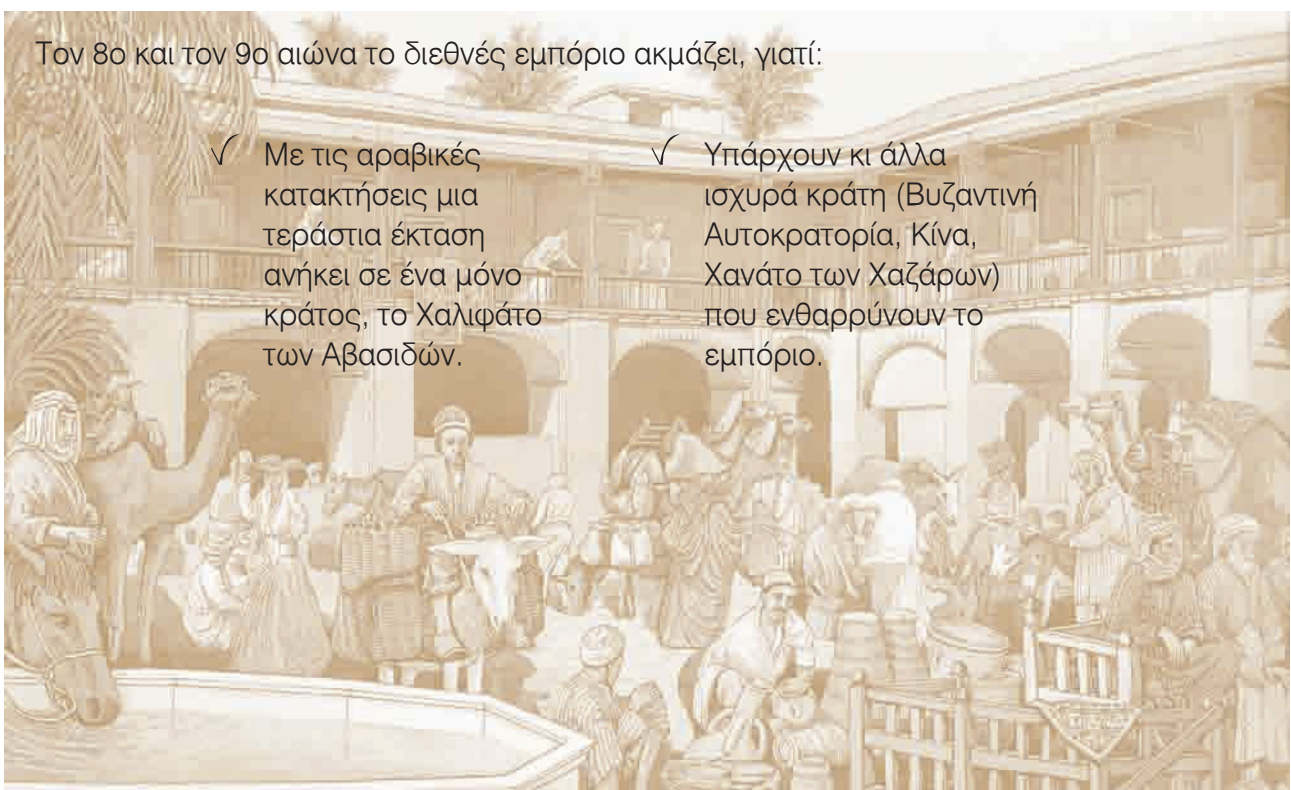
3.16

Μικρογραφία που εικονίζει την Αυλή ενός μουσουλμάνου ηγεμόνα. Μέσα 13ου αιώνα, Βιέννη, Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστρίας.

Διεθνές εμπόριο και οικονομική ανάπτυξη

Τον 8ο και τον 9ο αιώνα το διεθνές εμπόριο ακμάζει, γιατί:

- ✓ Με τις αραβικές κατακτήσεις μια τεράστια έκταση ανήκει σε ένα μόνο κράτος, το Χαλιφάτο των Αβασιδών.
- ✓ Υπάρχουν κι άλλα ισχυρά κράτη (Βυζαντινή Αυτοκρατορία, Κίνα, Χανάτο των Χαζάρων) που ενθαρρύνουν το εμπόριο.

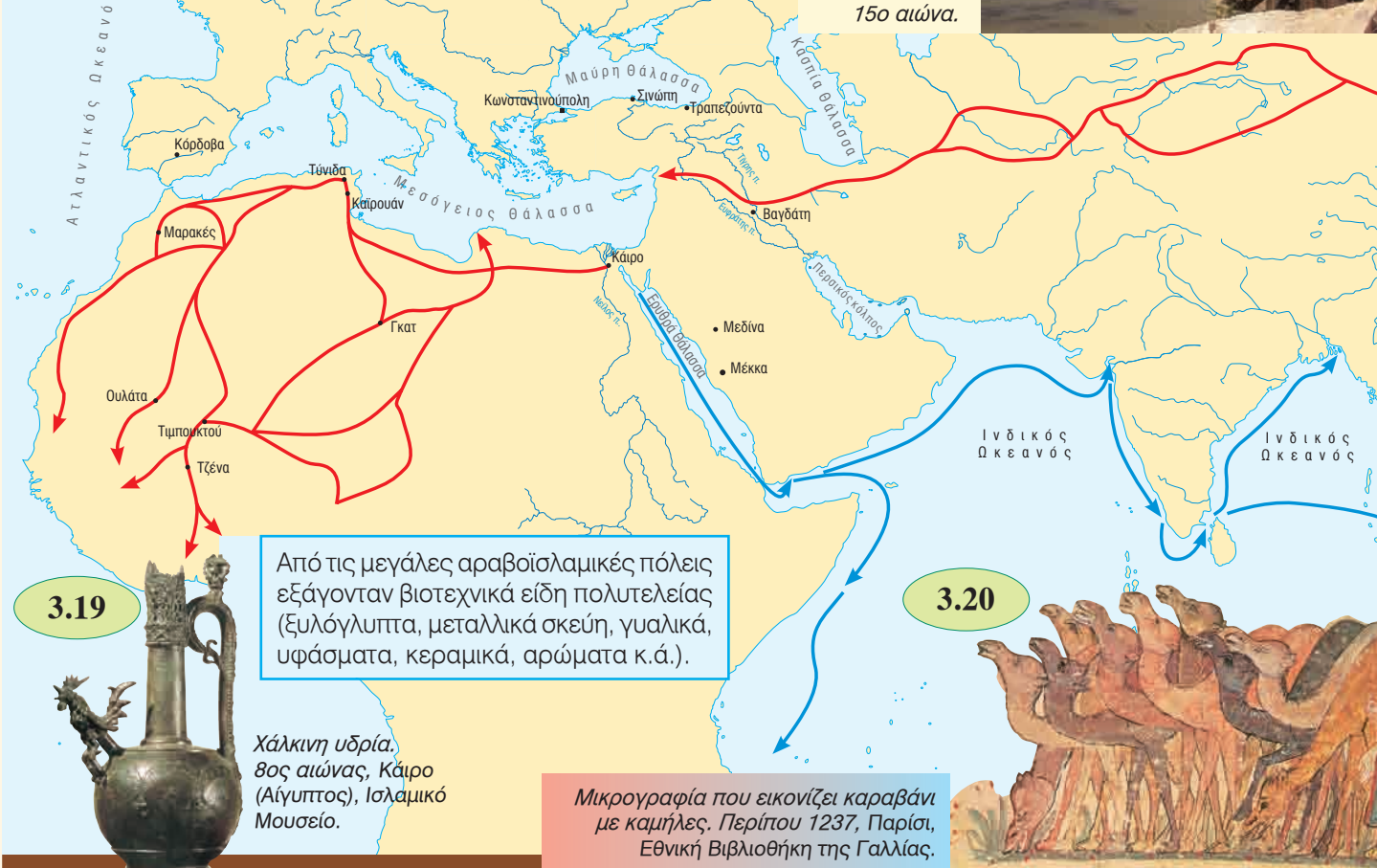

3.17

Οι διεθνείς εμπορικοί δρόμοι στις αρχές του 9ου αιώνα

Μέσα από τους διεθνείς εμπορικούς δρόμους δεν περνούσαν μόνο εμπορεύματα αλλά και πολιτισμικά αγαθά, όπως **γλώσσες, γραφές και θρησκείες**.

Νερόμυλοι στον ποταμό Ορόντη στη σημερινή Συρία. Λειτουργούσαν τουλάχιστον μέχρι το 15ο αιώνα.

3.19

Από τις μεγάλες αραβοϊσλαμικές πόλεις εξάγονταν βιοτεχνικά είδη πολυτελείας (ξυλόγλυπτα, μεταλλικά σκεύη, γυαλικά, υφάσματα, κεραμικά, αρώματα κ.ά.).

Χάλκινη υδρία, 8ος αιώνας, Κάιρο (Αίγυπτος), Ισλαμικό Μουσείο.

3.20

Μικρογραφία που εικονίζει καραβάνι με καμήλες. Περίπου 1237, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

4. Οι σχέσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με τους γείτονές της

Οι πόλεμοι ανάμεσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και το Χαλιφάτο των Αβασιδών συνεχίστηκαν τον 8ο και τον 9ο αιώνα στη Μικρά Ασία και την ανατολική Μεσόγειο. Περίπου το 824 **μουσουλμάνοι** κατέλαβαν την Κρήτη και ίδρυσαν ανεξάρτητο κράτος. Λίγο αργότερα άλλοι μουσουλμάνοι κατέλαβαν τη Σικελία και μερικά ακόμη νησιά στη δυτική Μεσόγειο και ίδρυσαν ανεξάρτητα κράτη. Από εκεί έκαναν

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία (μέσα 8ου – μέσα 9ου αιώνα)

3.23

επιδρομές στις χριστιανικές χώρες της Μεσογείου. Το βυζαντινό θαλάσσιο εμπόριο αντιμετώπισε μεγάλα προβλήματα από αυτή την κατάσταση.

Οι σχέσεις ανάμεσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και το Χαλιφάτο των Αβασιδών δεν ήταν μόνο εχθρικές. Στις αρχές του 9ου αιώνα ιδρύθηκε στη Βαγδάτη ο «**Οίκος της Σοφίας**», ένα επιστημονικό κέντρο. Εκεί μουσουλμάνοι **λόγιοι** μελετούσαν κυρίως

Με το εμπόριο οι μουσουλμάνοι γνώρισαν τους Ινδούς και τους Κινέζους. Παράλληλα, αναπτύχθηκε η γεωργία και η βιοτεχνία. Στο μεσογειακό κόσμο ήρθαν νέες καλλιέργειες (ρύζι, ζαχαροκάλαμο, μελιτζάνα). Κατασκευάστηκαν πολλά κανάλια νερού, φράγματα, δεξαμενές, νερόμυλοι και ήρθαν νέες τεχνικές που χάρισαν πλουσιότερη σοδειά στους αγρότες. Από τον 8ο αιώνα ήρθε από την Κίνα και το **χαρτί**. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία και η δυτική Ευρώπη γνώρισαν το χαρτί από τους Άραβες.

Μπαχαρικά, κεραμικά, χρυσός, ελεφαντόδοντο, κεχριμπάρι, γουναρικά, κερύαλλα και δούλοι έρχονταν από μακρινές χώρες στον αραβοϊσλαμικό κόσμο.

3.21

Μεταξωτό καφτάνι (είδος ρούχου) ντυμένο εσωτερικά με γούνα. Προέρχεται από την κεντρική Ασία και βρέθηκε σε τάφο στο βόρειο Καύκασο. 8ος – 9ος αιώνας, Αγία Πετρούπολη (Ρωσία), Μουσείο Ερμιτάζ.

3.22

Μικρογραφία που εικονίζει ένα πανδοχείο. Οι έμποροι μετέφεραν τα προϊόντα τους από τους χερσαίους δρόμους με καραβάνια και έμεναν σε χάνια ή καραβανσαράγια (πανδοχεία). 1235, Αγία Πετρούπολη (Ρωσία), Ακαδημία Επιστημών.

Μετά τις αραβικές κατακτήσεις ο δρόμος του μεταξιού έγινε πολύ σημαντικός. Τον 8ο και τον 9ο αιώνα καραβάνια και πλοία μετέφεραν εμπορεύματα από την **Κίνα**, τις Ινδίες και την ανατολική Αφρική στον αραβοϊσλαμικό κόσμο και αντίστροφα. Πολλοί μουσουλμάνοι έγιναν καλοί έμποροι και ναυτικοί.

3.24

Μικρογραφία που δείχνει το στόλο των μουσουλμάνων να εκστρατεύει ενάντια στην Κρήτη. 13ος αιώνας, Μαδρίτη, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ισπανίας.

αρχαία ελληνικά και ινδικά κείμενα φιλοσοφίας, ιατρικής, μαθηματικών και αστρονομίας, μεταφρασμένα στην αραβική γλώσσα. Τα έργα αυτά επηρέασαν τον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό και αργότερα μεταφράστηκαν στα λατινικά και βοήθησαν να αναπτυχθούν τα γράμματα και οι επιστήμες στη δυτική Ευρώπη από τον 11ο αιώνα και μετά. Από την άλλη μεριά, πολλοί βυζαντινοί λόγιοι εντυπωσιάστηκαν από τον πολιτισμό που αναπτύχθηκε στο Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο.

Οι σχέσεις ανάμεσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και το Βουλγαρικό Χανάτο ήταν ειρηνικές μέχρι τα τέλη του 8ου αιώνα. Στις αρχές του 9ου αιώνα οι ηγέτες του Χανάτου προσπάθησαν να επεκτείνουν το κράτος τους προς τα νότια και συγκρούστηκαν με το βυζαντινό κράτος.

Στα δυτικά η Βυζαντινή Αυτοκρατορία έχασε τα περισσότερα εδάφη της στην Ιταλική χερσόνησο. Το 751 οι Λογγοβάρδοι κατέλυσαν το βυζαντινό εξαρχάτο της Ραβέννας. Λίγο αργότερα, το 754, ιδρύθηκε στην Ιταλική χερσόνησο το **Παπικό Κράτος**. Ο πάπας της Ρώμης εκτός από εκκλησιαστικός ηγέτης έγινε και άρχοντας με **κοσμική εξουσία**. Την ίδια εποχή στη δυτική Ευρώπη δημιουργήθηκε η **Αυτοκρατορία των Καρολιδών**.

Ε. Η Αυτοκρατορία των Καρολιδών στη δυτική Ευρώπη

Το 768 στο Βασίλειο των Φράγκων έγινε βασιλιάς ο **Κάρλολος ο Μέγας** ή **Καρλομάγνος** (768–814). Ο Καρλομάγνος δημιούργησε μια νέα αυτοκρατορία στη δυτική Ευρώπη, την **Αυτοκρατορία των Καρολιδών**, με έδρα το **Άαχεν**. Ο Καρλομάγνος συνεργάστηκε στενά με την Εκκλησία και οργάνωσε τη διοίκηση και τη δικαστική εξουσία. Την εποχή αυτή γνώρισαν πάλι ακμή τα γράμματα και οι τέχνες.

3.25

Ξίφος που μάλλον ανήκε στον ίδιο τον Καρλομάγνο. Η διακόσμησή του έχει φανερά επηρεαστεί από την αραβοϊσλαμική τέχνη. 9ος αιώνας, Βιέννη (Αυστρία), Μουσείο της Βιέννης.

Τη μέρα των Χριστουγέννων του έτους 800 ο πάπας Λέων Γ΄ **έστεψε** στη Ρώμη τον Καρλομάγνο **Αυτοκράτορα των Ρωμαίων**. Ο Καρλομάγνος στέφθηκε αυτοκράτορας σε μια περίοδο που η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε μεγάλες δυσκολίες (είχε χάσει πολλά από τα εδάφη της και έκανε συνέχεια πολέμους στα βόρεια και τα ανατολικά της σύνορα για να κρατήσει όσα τις είχαν απομείνει). Η στέψη του από τον πάπα της Ρώμης φανερώνει ότι ο πάπας δείχνει ενδιαφέρον τώρα για τους ηγεμόνες της δυτικής Ευρώπης. Έτσι, στη δυτική Ευρώπη δημιουργήθηκε μια άλλη αυτοκρατορία που ήθελε να λέγεται κι αυτή Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες όμως πίστευαν ότι μόνο αυτοί είχαν κληρονομήσει τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Έτσι θεώρησαν τη στέψη του Καρλομάγνου παράνομη. Αλλά οι συνεχείς εξωτερικοί πόλεμοι ανάγκασαν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία να αναγνωρίσει το 812 τον Καρλομάγνο ως **αυτοκράτορα**, όχι όμως και ως Αυτοκράτορα των Ρωμαίων.

3.26

Η Αυτοκρατορία των Καρολιδών την εποχή του Καρλομάγνου (768–814)

Με την Αυτοκρατορία των Καρολιδών έγινε κάτι που δεν είχε ξαναγίνει από τότε που καταλύθηκε το δυτικό ρωμαϊκό κράτος: μεγάλο μέρος της δυτικής Ευρώπης ενώθηκε ξανά σ' ένα κράτος. Το έργο του Καρλομάγνου ήταν πολύ σημαντικό. Ήταν παράδειγμα για κάθε ηγεμόνα στη μεσαιωνική δυτική Ευρώπη που ήθελε να φαίνεται ισχυρός και δίκαιος.

Λίγο μετά το θάνατο του Καρλομάγνου η αυτοκρατορία του μοιράστηκε ανάμεσα στα τρία **εγγόνια** του (843). Έτσι η δυτική Ευρώπη έπαψε και πάλι να είναι ενωμένη πολιτικά.

3.27

Χειρόγραφο που εικονίζει το γιο του Καρλομάγνου, το Λουδοβίκο τον Ευσεβή. Είναι η παλιότερη απεικόνιση Καρολιδη αυτοκράτορα σε χειρόγραφο που σώζεται μέχρι τις μέρες μας. 9ος αιώνας, Βατικανό, Αποστολική Βιβλιοθήκη του Βατικανού.

Εσωτερική οργάνωση: κοινωνία και οικονομία

Στο κράτος που ίδρυσε ο Καρλομάγνος επικεφαλής ήταν ο **αυτοκράτορας**. Όπως και οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, θεωρούσε ότι την εξουσία του δεν την είχε από την καταγωγή του, αλλά επειδή του την έδωσε ο Θεός.

Οι σχέσεις ανάμεσα στον αυτοκράτορα και την Εκκλησία ήταν πολύ στενές: ο αυτοκράτορας προστάτευε την περιουσία της Εκκλησίας, ήταν πρόεδρος στις συνόδους της, όριζε τους επισκόπους. Οι κληρικοί βοηθούσαν στην κρατική διοίκηση και ευλογούσαν τις εκστρατείες του αυτοκράτορα.

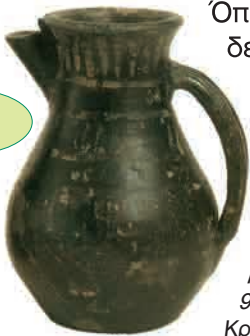
Η Αυτοκρατορία των Καρολιδών χωριζόταν σε 300 περίπου διοικητικές περιφέρειες, τις **κομητείες**. Επικεφαλής σε καθεμιά ήταν ο **κόμης**. Κάθε χρόνο ο αυτοκράτορας καλούσε τους κόμητες σε συνέλευση και ζητούσε τη συμβουλή τους για διάφορα ζητήματα. Για να τους ελέγχει έστειλε **ειδικούς απεσταλμένους** στις περιοχές τους.

Μικρογραφία με τον Καρλομάγνο (στα αριστερά) και το γιο του Πιπίνο (στα δεξιά). 991, Μόντενα (Ιταλία), Αυτοκρατορική Βιβλιοθήκη.

Η **οικονομία** την εποχή εκείνη ήταν **αγροτική**. Ήδη από τον 3ο–4ο αιώνα οι πόλεις και το εμπόριο στο δυτικό τμήμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας είχαν παρακμάσει. Μάλιστα, οι συναλλαγές γίνονταν πια συχνά σε είδος και όχι με χρήματα.

3.29

Όπως μας πληροφορούν οι **πηγές** της εποχής, συχνά οι αγρότες δεν είχαν δική τους γη, αλλά καλλιεργούσαν χωράφια που τους έδινε ένας **μεγάλος γαιοκτήμονας**. Σε αντάλλαγμα αυτοί του έδιναν ένα μέρος από την παραγωγή ή χρήματα. Έτσι οι αγρότες γίνονταν όλο και πιο εξαρτημένοι από τους μεγάλους γαιοκτήμονες. Αυτοί οι αγρότες ονομάζονταν **κολωνοί**. Τέλος, υπήρχαν και **δούλοι**, που ήταν η κατώτερη κοινωνική ομάδα.

Κανάτα της εποχής των Καρολιδών. 9ος αιώνας, Στοκχόλμη (Σουηδία), Κρατικό Ιστορικό Μουσείο.

3.30

Τροχός για ακόνισμα. 8ος – 9ος αιώνας, Κάσελ (Γερμανία), Κρατικό Μουσείο.

Η καρολίγγεια αναγέννηση

Στην εποχή των Καρολιδών αναπτύχθηκαν και πάλι στη δυτική Ευρώπη τα γράμματα και οι τέχνες. Οι ιστορικοί ονομάζουν την ανάπτυξη αυτή **καρολίγγεια αναγέννηση**. Κυρίως αναπτύχθηκε η θεολογία, καλλιεργήθηκε η λατινική γλώσσα και μελετήθηκαν τα αρχαία λατινικά κείμενα.

3.31

Ευαγγέλιο που ίσως ανήκε στον Καρλομάγνο. Μεταξύ 781–783, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

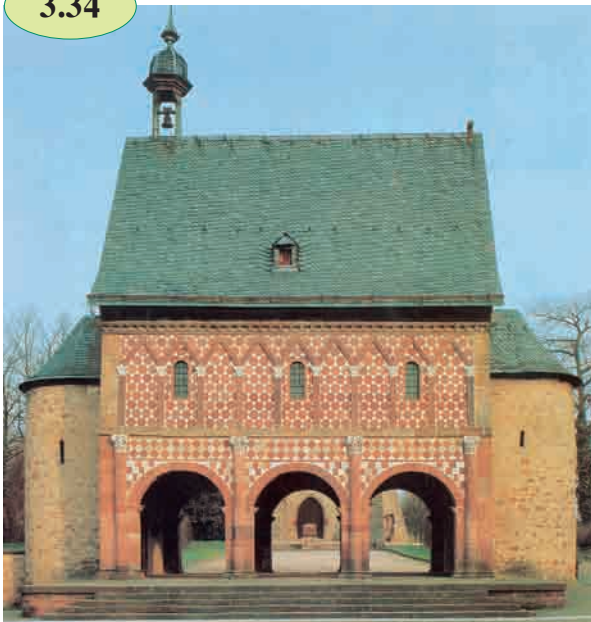
Σελίδα από χειρόγραφο σε μεγαλογράμματη γραφή που αντιγράφηκε ανάμεσα στο 783 και το 795. Βιέννη (Αυστρία), Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης.

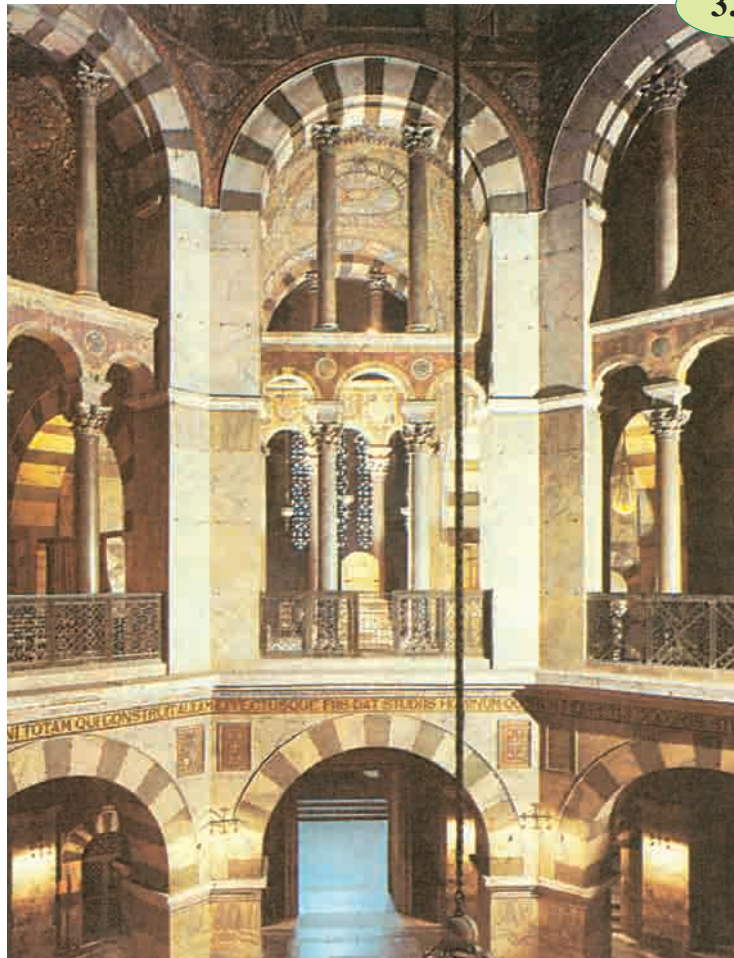
3.32

Την περίοδο αυτή έγιναν κάποια σχολεία, κυρίως στις επισκοπές και στα μοναστήρια. Εκεί μελετούσαν τα κείμενα της Αγίας Γραφής, θεολογικά έργα αλλά και αρχαία λατινικά κείμενα. Με τα χρήματα που δωρίζονταν στην Εκκλησία χτίστηκαν θρησκευτικά οικοδομήματα. Καλλιτέχνες δημιούργησαν ψηφιδωτά και τοιχογραφίες με θρησκευτικά θέματα.

3.34

Η μνημειακή πόρτα του αβαείου (μεγάλου μοναστηριού) στο Έσεν (Γερμανία). Μεταξύ 800–880.

3.33

Το αυτοκρατορικό παρεκκλήσι του Καρλομάγνου στο Άαχεν (Γερμανία) είναι ένα από τα πιο λαμπρά οικοδομήματα της εποχής εκείνης. Μιμείται την εκκλησία του Αγίου Βιταλίου στη Ραβένα της Ιταλίας. Μεταξύ 790–805.